

ПРЕПОДОБНЫЙ ФЕОДОРИТ,  
ПРОСВЕТИТЕЛЬ КОЛЬСКИЙ

VENERABLE THEODORET  
THE ENLIGHTENER OF KOLA

PYHITTÄJÄ FEODORIT,  
KUOLAN VALISTAJA

AERVERDIGE FEODORIT,  
KOLAS OPPLYSER

Издательство «Ладан»

Санкт Петербург – Североморск

2017

## Слово о преподобном Феодорите, просветителе Кольском (1481–1571)

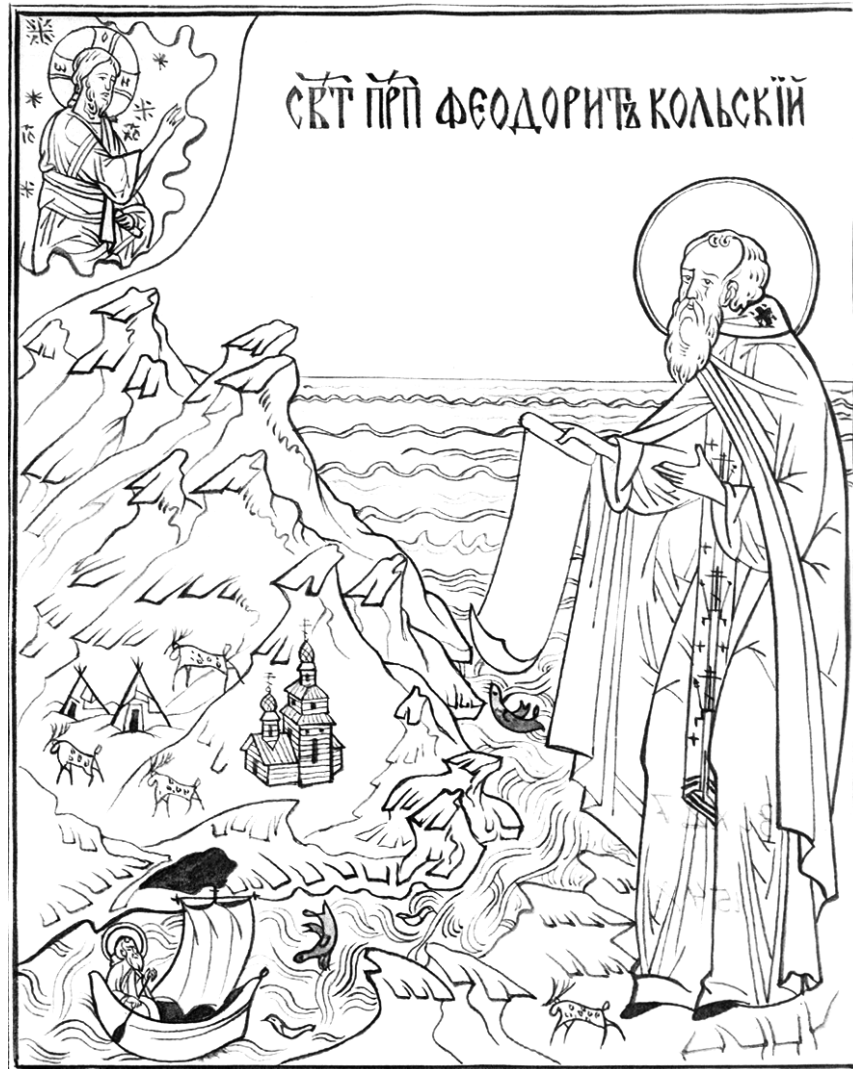


Преподобный Феодорит Кольский – первый из святых подвижников Крайнего Севера, который с детства возжелал и сознательно готовился к великой миссии – к просвещению этого края, к покорению просторов Великой Лапландии. Всю свою долгую жизнь он посвятил воплощению этой мечты, и столь грандиозная по своему масштабу задача была им успешно решена.

В этом славном делании кольский старец не остался одинок. Феодорит как духовный отец породил великий сонм святых Кольского Севера, оставив после себя целую плеяду последователей школы монастырского старчества. Среди его учеников такие знаменитые подвижники, как преподобные Трифон Печенгский и Варлаам Керетский, преподобномученики Печенгские Иона и Герман, игумен Гурий и с ним 116 мучеников.

Духовное наследие, завещанное нам великим просветителем Кольским – преподобным Феодоритом, многогранно и масштабно. В равной степени уникальны и достойны восхищения многие обстоятельства его долгой жизни, свидетельствующие об очевидном «от молодых ногтей» избранничестве подвижника, об угодности Господу его великих дел и свершений.

С семи лет пребывая во Владычнем монастырьке при Ростовской Архиепископии и трудясь над переписыванием книг для Соловецкой библиотеки, возревновал юный «дьячишка Федор» о повторении подвига святителя Стефана, просветившего



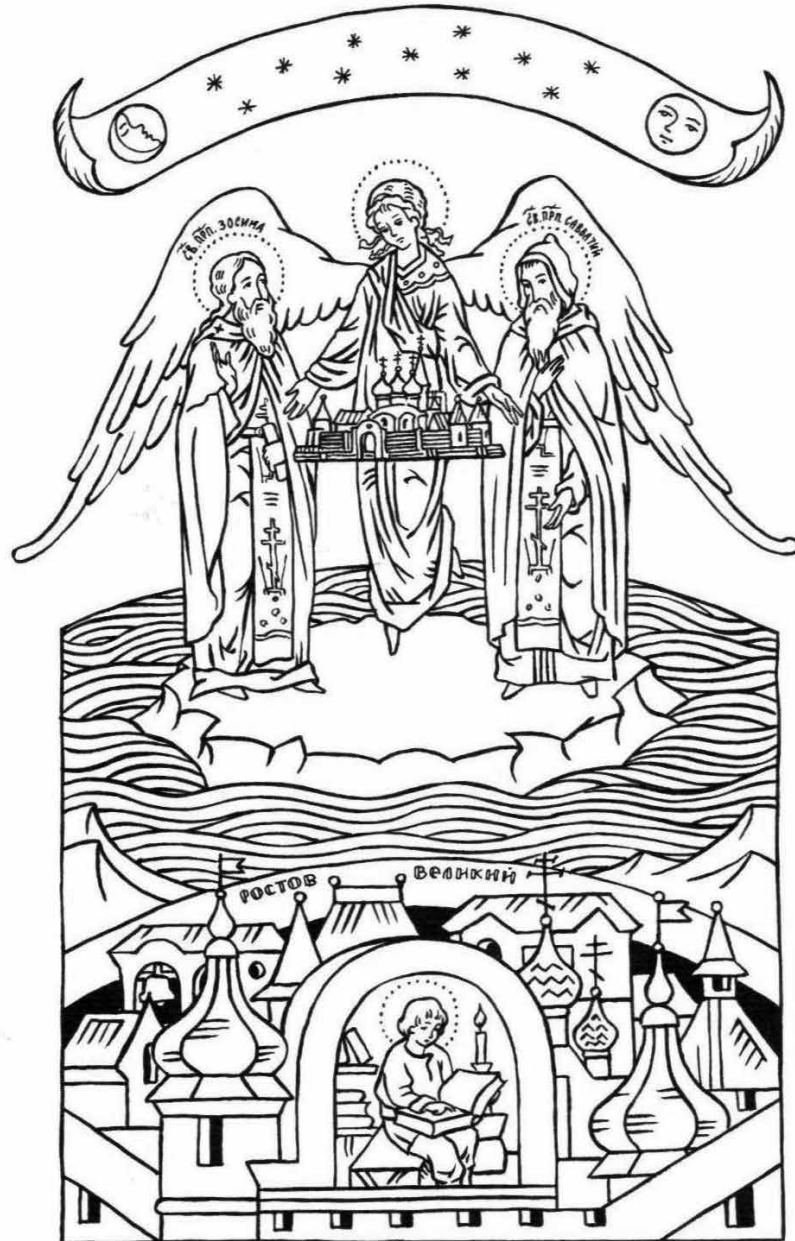
в XV веке светом веры евангельской языческие народы Великой Перми.

Для осуществления этой достойной миссии юный Федор обладал всеми необходимыми внутренними качествами и дарованиями. Очевидные способности к языкам, филологические, философские и богословские таланты в полной мере были им наследованы от своих выдающихся предков<sup>1</sup>.

В конце XV века, с 1493 года, двенадцатилетний отрок Феодор уже числится в послушниках «на Соловецком острове, в монастыре, иже лежит на Ледовом море». По уставу преподобного Зосимы Соловецкого, искус послушания для соловецких послушников продолжался не менее трех лет, но игумен Досифей уже через год принял решение о постриге отрока с наречением имени Феодорит. Такая, как могла бы показаться, поспешность отнюдь не затрагивала незыблемых основ монастырского устройства, служащих формированию в каждом иноке человека внутреннего молитвенного делания и нацеленных на духовное созидание «служителя Христова и домостроителя тайн Божиих» (1 Кор. 4, 1).

Об этой мудрой несуетности воспитания «новой твари во Христе», о понимании того, что главное делание жизни монаха, на которое не жаль времени, – это одоление самого себя и своего «ветхого человека», дабы, стяжав Благодать Святого Духа, «облечься в нового человека, созданного по Богу, в праведности и святости истины» (Еф. 4, 24) и об успешном решении этой величественной задачи ярко свидетельствует вся долгая жизнь великого старца.

<sup>1</sup> Мы оставляем в силе высказанное нами ранее предположение о родстве Феодорита («Федора Жиденова») с известным книжником XV века Федором Жидовином, автором знаменитого перевода Псалтири и «Послания к иудеям». См.: Митрофан (Баданин), иеромонах. Блаженный Феодорит Кольский, просветитель лопарей. Исторические материалы к прославлению и написанию Жития. Мурманск, 2002. С. 79–83.



Целых восемнадцать лет пребывает инок Феодорит в полном и неотступном послушании у своего учителя, старца Зосимы, затем двенадцать лет подвизается в лопарских пустынях, пребывая в богомыслии и молчании, на долгие годы скрывается он в пустынях Кирилло-Белозерского монастыря, постигая великую науку священнобезмолвствующих.

И лишь стяжав благодать Духа Святого, войдя в духовную силу «*мужа совершенного, в меру полного возраста Христова*» (Еф. 4, 13), священноинок Феодорит изливает свои благодатные деяния на эту иссохшую, жаждущую землю. Ему уже сорок пять лет, и лишь скудные строки летописей доносят до нас ясные свидетельства успешности его миссионерских трудов.

1526 год – Кандалакшский залив, устье реки Нивы. «Освящали церковь Рождества Иоанна Предтечи и многих лоплян крестили во имя Отца и Сына и Святого Духа в нашу Православную веру христианскую»<sup>1</sup>.

1533 год – Кольский залив, устье реки Колы. «Церкви Божия освящали, Благовещения Святой Богородицы да Чудотворца Николу, и самих многих крестили Лоплян во имя Отца и Сына и Святого Духа в нашу православную и святую веру»<sup>2</sup>.

С 1533 по 1540 год – «Заволжские пустыни», скиты Кирилло-Белозерского монастыря. Здесь Феодорит трудится над созданием письменности лопарского народа.

1540 год – «на устье Колы реки созидает монастырь», ставит «церковь во имя Пребезначальной Троицы и, собрав братию, дает им Устав»<sup>3</sup>.

<sup>1</sup> Софийская летопись // Полное собрание русских летописей. М.–Л., 1929. Т. 4. Ч. 1. С. 542.

<sup>2</sup> Софийские летописи // Полное собрание русских летописей. СПб., 1853. Т. 6. С. 289.

<sup>3</sup> Курбский Андрей. История о великом князе Московском // Памятники литературы Древней Руси. 2 пол. XVI в. М., 1986. С. 332.



1542 год – «наученных от Феодорита и оглашенных Лоплян единого дня крестилось яко две тысячи человек со женами и детьми»<sup>1</sup>.

С 1548 по 1551 годы – вновь в Кандалакше, где созидает Рождества-Богородичный (Кокуев) мужской монастырь и «бывает в нем игуменом».

Игумену Феодориту в это время исполнилось уже семьдесят лет, но впереди кольского старца ждали новые великие деяния и испытания. Это и скорбь несправедливого гонения, и тяготы незаслуженного осуждения на ссылку, и слава и почет «премудрого» богослова, отстаившего высоту российского вероисповедания перед гордыми греческими иерархами в 1557 году. Он блестяще выполнит эту знаменитую «Константинопольскую миссию», доставив из Царьграда для российского Государя «древнюю книгу» с благословением Вселенского Патриарха на возведение на царство по чину «венчания императоров византийских». Таким образом, получит официальный статус идея наследования Московским царством достоинства Византийской империи: «Москва – Третий Рим».

За исполнение этой важнейшей дипломатической задачи Феодорит сподобится царских почестей и великих милостей от Иоанна Грозного, увенчавшихся и искусительным предложением даровать ему «такую власть духовную», которую тот бы только «захотел»<sup>2</sup>.

Но блаженный старец до конца дней своих будет вновь и вновь стремиться к своей избраннице – к «полнощной стране», к земле Кольской, объезжая «детей своих духовных, как монахов, так и Лопянов, наученных и крещенных от него, печась

<sup>1</sup> Курбский. С. 333.

<sup>2</sup> Там же. С. 339.



о спасении душ их»<sup>1</sup>, и, духовно окормляя Печенгский и Канда-лакшский монастыри, в сане архимандрита достигнет блаженной кончины, отойдя ко Господу в родном Соловецком монастыре в возрасте девяноста лет.

Современник Феодорита и его духовный сын князь Андрей Курбский напишет вскоре, обращаясь к «теплохладному» человеку века сего: «Зри сюда, лицемерный христианин, какие храбрые еще обретаются старцы в Православной земле, на правочверных догматах воспитанные. Чем более престареют и изнемогут телом, тем большую храбрость и ревность ко благочестию во Господе полагают, и проникаются Богом, и живут под покровом Вышнего».

Яркая жизнь великого апостола Крайнего Севера, преподобного Феодорита Кольского, ясным образом свидетельствует об утратах нашего времени, обличая болезненную суетность нашей жизни и духовную немощь современных христиан.

Как мы теперь знаем, у преподобного Феодорита с детства была мечта, и в своих трудах по просвещению Лапландии Феодорит, следуя примеру просветительских деяний Стефана Пермского, конечно же, намеревался повторить опыт утверждения епископской кафедры на присоединенных к православию землях Крайнего Севера. И, как святитель Стефан стал первым архиереем Великой Перми, так мечтал и Феодорит, чтобы и здесь, на Кольской земле, был свой архиерей «Великой Лапландии».

Прошло четыреста сорок лет. Мудрая несуетность деяний Феодорита отразилась и в этом, столь долгом, ожидании, в полноценном созревании этой земли и обильном политии ее кровью новомучеников XX века. И вот в 1996 году мечта жизни кольского подвижника исполнилась: на земле Великой Лаплан-

<sup>1</sup> Курбский. С. 342.



дии впервые появилась самостоятельная Мурманская епархия. И неудивительно, что благословением первого архиерея епархии, епископа Мурманского и Мончегорского Симона, в 2003 году, самым первым из святых, в земле Кольской просиявших, был прославлен в лике преподобного сам Феодорит, просветитель Кольского края, с установлением дня его памяти 17/30 августа.

Вспомним вновь вдохновенные строки князя Андрея Курбского, словно обращенные к нам, ныне живущим: «Аще Бог поможет, может, и обрящу я когда мужей духовных, желающих сего повествования о деяниях сего славного мужа. Тогда много что вспомянем мы и о предивных его видениях, и о пророчествах грозных, и о чудесах великих, о чем лишь духовные духовным на пользу поведать могут»<sup>1</sup>.

Хочется верить, что это время пришло, и православные христиане Кольского Севера, с радостью почитая память преподобного Феодорита, «вспомянут о предивных его видениях, и о пророчествах грозных, и о чудесах великих» и молитвенно прикоснутся к духовному наследию выдающегося святого XVI века, апостола Великой Лапландии – преподобного Феодорита, просветителя Кольского.

<sup>1</sup> Курбский. С. 347.

## A Short Hagiography of the Venerable Theodoret, Enlightener of the Kola Peninsula

(1481–1571)



At the beginning of the XVI century, the Venerable Theodoret of Kola came to these ancient, magical “patrimones of the Prince of Demons” to preach the Christian faith. He was strong in his faith and did not cease striving until he had enlightened the “land of the midnight sun” of Great Lapland, on which the light of the Gospel had not shone previously.

The Venerable Hermit Theodoret was the first holy ascetic of the Far North and he desired and consciously prepared from his childhood for the great mission of enlightening this land and converting the broad territory of Great Lapland. He devoted the whole of his long life to fulfilling this dream and succeeded in completing his monumental task.

This Kola elder was not alone lonely in his glorious work. Theodoret was the spiritual father of a great assembly of Northern saints from Kola and he left a pleiad of followers of the school of monastic eldership. Among his disciples were such famous ascetics as the Venerable Trifon of Pechenga and Varlaam of Keretsk, the Venerable Martyrs Iona and German of Pechenga, Abbot Gury and 116 other martyrs.

The spiritual heritage left us by the great enlightener of Kola, the Venerable Theodoret, is very rich. Many features of his long life are



both unique and worthy of admiration, testifying, as they do, that he was manifestly chosen for a life of asceticism from his earliest years and that his great deeds and achievements were blessed by the Lord.

From the age of seven, the young deacon Theodor (Fyodor) lived in the small Vladychny (Episcopal) Monastery attached to the Archbishopric of Rostov, working at transcribing books for the library of the monastery on the Solovetsky Islands in the White Sea, and dreaming of repeating the achievement of St Stephen, who in the XV century had enlightened the pagan peoples of Great Perm through the light of Gospel faith.

Young Theodor possessed all the personal qualities and talents necessary for the accomplishment of this worthy mission. He inherited in full measure from his remarkable predecessors<sup>1</sup> evident linguistic, philological, philosophical and theological abilities.

At the end of the fifteenth century, from 1493, the twelve year old boy was already among the novices of “the monastery on Solovetsky Island, located in the Sea of Ice”. According to the Rule introduced by the Venerable Zosima Solovetsky, the trial period for novices there lasted at least three years, but Abbot Dosifey took the

<sup>1</sup> We maintain our earlier supposition that Theodoret (“Theodor Zhidenov”) is related to the famous scribe of the XV century, Theodor Zhidovinov, author of a famous translation of the Psalter and the Epistle to the Hebrews. See Father Mitrofan (Badanin). The Venerable Theodoret of Kola, Enlightener of the Lapps. Historical Materials for the Glorification of His Memory and the Composition of a Hagiography. Murmansk, 2002. P. 79-83.





decision to tonsure the boy and name him Theodoret after only a year. What might at first sight have seemed undue haste did not in the least undermine the firm basis of the monastic rules, which serve to form in each monk a man of inner prayerfulness and are aimed at the spiritual creation of “ministers of Christ, and stewards of the mysteries of God” (1 Cor. 4, 1).

The whole long life of the great elder bears witness to his successful accomplishment of the great task of wisely and gradually educating “a new creature in Christ”, of understanding that the main

task of monastic life, on which time should not be spared, is to overcome himself and his “old man”, in order to gain the grace of the Holy Spirit and “put on the new man, which after God is created in righteousness and true holiness” (Eph. 4, 24).

For 18 years the monk Theodoret lived in complete and unbroken obedience to his teacher, the elder Zosima. He then passed twelve years in silent contemplation of God in the Lappish wilderness, followed by many years in the wilderness around the Cyril-Belozersky Monastery gaining the great knowledge of the Hesychasts.

Only when he had gained the grace of the Holy Spirit and entered into the spiritual power of “a perfect man, the measure of the stature of the fullness of Christ” (Eph. 4, 13) did the monk Theodoret pour out his blessed deeds on this parched, thirsting land. By now he was 45, and only brief entries in the Chronicles convey to us



clear evidence of the success of his missionary labours.

1526 – at the mouth of the river Niva on the Kandalaksha Gulf. “The Church of the Nativity of John the Baptist was sanctified and many Lapps were baptized in the name of the Father and the Son and the Holy Spirit into our Orthodox faith”<sup>1</sup>.

1533 – at the mouth of the river Kola on the Kola Bay. “The churches of the Annunciation of the Mother of God and Saint Nicholas the Wonderworker were sanctified and many Lapps were baptized in the name of the Lord and the

Son and the Holy Spirit into our Orthodox faith”<sup>2</sup>.

From 1533 to 1540 – “The wilderness beyond the Volga”, the hermitages of the Cyril-Belozersky Monastery. There Theodoret worked on creating a written language for the Lapps.

1540 – “founds a monastery at the mouth of the river Kola”, erects “a church in the name of the Sempiternal Trinity and, having gathered brethren, gives them a Rule”<sup>3</sup>.

1542 – “On day 2000 Lapps, men with their wives and children, having been taught by Theodoret, were baptized”<sup>4</sup>.

<sup>1</sup> The Sophia Chronicle // The Complete Russian Chronicles. Moscow-Leningrad, 1929. Vol. 4. Part 1. P. 542.

<sup>2</sup> The Sophia Chronicle // The Complete Russian Chronicles. St Petersburg, 1853. Vol. 6. P. 289.

<sup>3</sup> Kurbsky, Andrey, Prince. The History of the Grand Prince of Muscovy // Literary Monuments of Ancient Russia. The Second Half of the XVI Century. Moscow, 1986. P. 332.

<sup>4</sup> Kurbsky. P. 333.

From 1548 to 1551 – again in Kandalaksha, where he founds the Kokuev Monastery of the Nativity of the Mother of God and “lived there as abbot”.

By this time Abbot Theodoret was already seventy years old, but ahead of the Kola elder laid new great deeds and trials. They included both the grief of unjust persecution and the hardships of undeserved condemnation to exile, and the fame and honor given to a “most wise” theologian, who defended the spiritual value of the Russian faith before proud Greek hierarchs in 1557. Theodoret brilliantly accomplished his famous “Constantinople mission”, bringing back “the ancient book” with the blessing of the Ecumenical Patriarch on coronation of the Russian tsar (according to the “rite of the Byzantine emperors”). In this way official status was given to the idea that the Kingdom of Moscow had inherited the dignity of the Byzantine Empire and Moscow had called “the Third Rome”.

For the fulfillment of this most significant diplomatic task Theodoret was granted royal honors and great favors by Ivan the Terrible, culminating in a most tempting offer to grant Theodoret “any spiritual power” he might “desire”<sup>1</sup>.

But until the end of his days the blessed elder would return again and again to his chosen one – “the land of the midnight sun”, the Kola Peninsula, visiting “his spiritual children, both monks and Lapps, whom he had taught and baptized, and ministering to the salvation of their souls”<sup>2</sup>, and spiritually nourishing the Pechenga and the Kandalaksha monasteries, until he reached his blessed end as an archimandrite, reposing in the Lord in his native Solovetsky monastery at the age of ninety.

<sup>1</sup> *Kurbtsky*. P. 339.

<sup>2</sup> *Ibid*. P. 342.



Not long afterwards, Theodoret’s contemporary and spiritual son prince Andrey Kurbsky addressed himself to the “lukewarm” man of those times: “Behold, o hypocritical Christian, what courageous elders still live in the Orthodox land and are educated in Orthodox doctrines. The older and weaker they become, the more courageous and assiduous they are in their devotion to the Lord and the more they are imbued with God’s spirit and live under the veil of the Almighty”.

The vivid life of the great apostle of the Far North, the Venerable Theodoret of Kola, bears clear witness to the losses of our times and reveals the sickly vanity of our life and the spiritual weakness of contemporary Christians.

As we now know, the Venerable Theodoret had a central dream from his childhood onwards. In his labours devoted to the enlightenment of Lapland, Theodoret, following the example of Stephen of Perm’s enlightening activities, certainly desired to repeat the attempt to establish an episcopal see in the lands of the Far North which had been brought into the Orthodox faith. And just as St Stephen had become the first Bishop of Great Perm, so Theodoret dreamed that one day the Kola land would also have its own Bishop of Great Lapland.

Four hundred and forty years passed. The wisdom of Theodoret’s deeds was reflected in this long expectation, in the full maturing of this land and in its abundant watering with the blood of the new

martyrs of the XX century. Until, in 1996, the dream of the Kola Hermit was fulfilled – the first autonomous Murmansk diocese was established in Great Lapland. Nor is it surprising that, with the blessing of the first diocesan bishop, the Bishop of Murmansk and Monchegorsk, Simon, the first Kola saint to be canonized, in 2003, with the rank of Venerable, was Theodoret, the enlightener of the Kola Peninsula, with 17/30 August declared as the day on which he was to be commemorated.

Let us recall prince Andrey Kurbsky's inspired lines, which might have been addressed to us living today: "With God's help, maybe one day I will find sufficiently spiritual men, who will wish to listen to my account of the deeds of this glorious man. Then we will remember many things both about his marvelous visions, and his terrible prophecies, and his great miracles, of which only the spiritual can tell the spiritual with benefit"<sup>1</sup>.

We hope that the time described by Prince Andrey has arrived and Orthodox Christians of the Kola North, joyfully honoring the memory of the Venerable Theodoret, "will remember about his marvelous visions, and his terrible prophecies, and his great miracles", and will draw close in prayer to the spiritual heritage of the great saint of the XVI century, the apostle of Great Lapland – the Venerable Theodoret, Enlightener of the Kola Peninsula.

## Pyhittäjä Feodorit, Kuolan valistaja (1481–1571)



Feodorit Kuolalaisen on yksi kaikkein maineikkaimmista keskiaikaisista pohjoisen pyhittäjistä. 1500-luvun alussa Feodorit saapui "paholaisen noidutuille maille" julistamaan Kristuksen uskoa eikä luopunut pyrkimyksistään ennen kuin oli valistanut evankeliumin valolla laajan Lapinmaan, "puoliyön" muinaiset laajat erämaat. Pyhittäjä-erakko Feodorit oli ensimmäinen Peräpohjolan pyhistä kilvoittelijoista. Hän oli lapsesta asti tietoisesti valmistautunut suureen lähetystehtäväänsä, laajan Lapin valloitukseen. Feodorit omisti koko pitkän elämänsä unelmansa toteuttamiselle. Tässä suurisuuntaisessa hankkeessaan hän myös onnistui.

Kuolan vanhus ei jäänyt kunniakkaassa tehtävässään yksin. Feodorit toimi hengellisenä isänä suurelle joukolla Kuolan pyhittäjiä ja jätti jälkeensä kokonaisen munkkielämän koulukunnan. Hänen oppilaidensa joukkoon kuuluvat maineikkaat pyhittäjät Trifon Petsamolainen ja Varlaam Kieretiläinen, Petsamon pyhittäjämarttyyrit Joonas ja Herman, igumeni Guri ja 116 marttyyriä.

Pyhittäjä Feodoritin, Kuolan suuren kilvoittelijan hengellinen perintö on laaja ja monipuolinen. Yhtä ainutlaatuinen ja ihailtava on hänen pitkä elämänsä, jonka monet tapahtumat todistavat hänen tietoisesta kilvoituskutsumuksestaan jo lapsuudessa, ja hänen suurten tekojensa ja saavutustensa kelvollisuudesta Jumalan edessä. Jo seitsenvuotiaasta lähtien nuori Feodor-kirjuri oleskeli Rostovin ark-

<sup>1</sup> Kurbsky, P. 347.



kipiispakunnan pienessä luostarissa ja kopioi käsikirjoituksia Solovetskin luostarikirjastoa varten. Hän paloi halusta kilvoitella samalla tavoin kuin pyhittäjä Stefan, joka 1400-luvulla valisti evankeliumin valolla permiläiset pakanakansat.

Nuorella Feodorilla oli suuren läheystehtävänsä edellyttämät sisäiset edellytykset ja taipumukset. Hänellä oli ilmi selvä kielipää, hän oli filologisesti, filosofisesti ja teologisesti lahjakas kuten suuret edeltäjänsäkin.<sup>1</sup>

1400-luvun lopulla eli v:sta 1493 lähtien tuolloin 12-vuotias Feodor oli jo lähetetty kuuliaisuusveljeksi "Solovetskin saarelle, luostariin, joka sijaitsee Jäisellä merellä". P. Zosima Solovetskilaisen laatiman luostarisäännön mukaan kuuliaisuus aika kestää vähintään kolme vuotta, mutta igumeni Dosifei päätti jo vuoden kuluttua vihkiä nuorukaisen munkiksi. Tällöin hän sai nimen Feodorit. Näennäinen nopeuttaminen ei kuitenkaan mitenkään horjuttanut luostarielämän perustuksia, jotka rakentuvat jokaisen kokelaan sisäisen ihmisen rukouskilvoituksesta ja tähtäävät "Kristuksen käskyläisten ja Jumalan salaisuuksien huoneenhaltijoiden" (1 Kor. 4:1) hengelliseen luomiseen. Tässä viisaassa "uuden Kristuksessa luodun" kasvatuksessa on tärkeää ymmärtää, ettei munkin elämäntehtävän pääasia ole ajanhukan pelko, vaan itsensä ja "vanhan ihmisen" voittaminen, sillä saatuaan pyhän Hengen armon puhekaa "päällemme uusi ihminen, joka Jumalan mukaan on luotu totuuden vanhurskauteen ja pyhyyteen" (Ef. 4:24). Tämän suuren teh-

<sup>1</sup> Ks.tarkemmin aiempi teos, jossa käsittelen Feodoritin eli "Feodor Juutalaisen" sukulaisuutta kuuluisaan 1400-luvun kirjanoppineeseen Feodor Zhidoviniin, Psaltarin ja Juutalaiskirjeen maineikkaan käännöksen laatijaan. Mitrofan (Badanin), pappismunkki. *Blazhennyi Feodorit Kol'skii, prosvetitel loparei. Istoritsheskie materialy k proslavlenuju i napisaniju Zhitiija*. Murmansk, 2002. ss. 79-83.

tävän täyttämässä maineikas kilvoittelija pitkän elämänsä aikana onnistui.

Kokonaista 18 vuotta Feodorit-munkki viettää opettajansa Zosima-vanhuksen välittömässä ja täydellisessä ohjauksessa. Seuraavat 12 vuotta hän kilvoittelee Lapin erämaissa, hiljaisuudessa ja Jumalan mietiskelyssä. Hän piilottelee myös monet vuodet Kirill Valgetjärveläisen luostaria ympäröivissä metsissä ja edistyy pyhässä vaikeuuden taidossa.

Vasta saatuaan pyhän Hengen armon ja täydellistyttyään hengellisessä voimassa -- "[kun] saavutamme aikuisuuden, Kristuksen täyteyttä vastaavan kypsyyden" (Ef. 4,13) pyhittäjämunikki Feodorit alkaa vuodattaa siunattuja tekojaan kuivaan, janoavaan maahan. Nyt hän on jo 45-vuotias. Kronikoissa on vain niukalti mainintoja hänen lähetysmatkojensa menestyksistä. Vuosi 1526, paikka Kantalahti, Niva-joen suu: "Pyhitimme Johannes Edelläkävijän syntymälle kirkon ja kastoimme monia lappalaisia Isän, Pojan ja Pyhän Hengen nimeen ja meidän ortodoksiseen uskoomme."<sup>1</sup>

Vuosi 1533, Kuolan niemimaan rannikko, Kola-joen suu: "Pyhitimme Jumalalle kirkkoja, P. Jumalansynnyttäjän ilmestymiselle ja Nikolaos Ihmeidentekijälle, ja monia lappalaisia kastoimme Isän, Pojan ja Pyhän Hengen nimeen ja meidän pyhään ortodoksiseen uskoomme."<sup>2</sup>

Vuodet 1533–1540, "Volgan takaiset erämaat", Kirill Valgetjärveläisen luostarin skiitat. Täällä Feodorit ahkeroi saamenkielisten tekstien parissa.

Vuosi 1540: "perustaa Kola-joen suulle luostarin", pystyttää "kirkon Aluttoman Kolminaisuuden nimeen, kokoaa ympärilleen veljiä ja laatii heille luostarisäännön."<sup>3</sup>

<sup>1</sup> Sofiskaja letopis' // Polnoe sobranie russkih letopisei. M.-L., 1929. T. 4. Tsh. 1. S. 542.

<sup>2</sup> Sofiskie letopisi // Polnoe sobranie russkih letopisei. SPb., 1853. T. 6. S. 289.

<sup>3</sup> Kurbski, Andrei. Istorija o Velikom knjaze Moskovskom. // Pamjatniki literatury Drevnei Rusi. 2 pol. XVI v. M., 1986. S. 332.



Vuosi 1542: “Feodoritin opettamat ja kirkon jäsenyyteen valmistamat lappalaiset kastettiin, yhtenä päivänä yhteensä kaksi tuhatta henkeä mukaan lukien vaimot ja lapset.”<sup>1</sup>

Vuodesta 1548 vuoteen 1551 Feodorit viettää jälleen Kantalahdessa, jossa perustaa Jumalansynnyttäjän syntymälle (Kokujev) nimetyn miesluostarin ja “toimii siellä igumenina.”

Tässä vaiheessa igumeni Feodorit oli jo täyttänyt 70 vuotta, mutta hänellä oli edessään vielä suuria tekoja ja koettelemuksia. Edessä oli niin epäoikeudenmukaisen vainon ja ansaitsemattoman karkotuksen mukanaan tuoma murhe ja

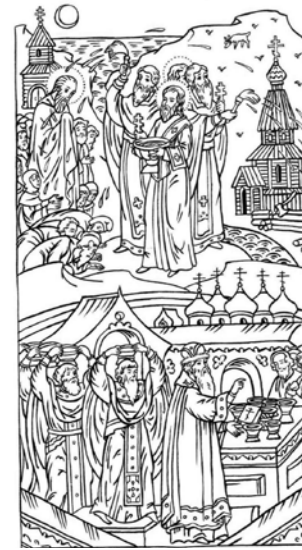
tuska kuin “kaikkiviisaan” jumaluusoppineen kunnia ja maine hänen puolustettuaan kunnialla venäläistä uskontulkintaa korskoiden kreikkalaisten piispojen edessä v. 1557. Hän suoriutui loistavasti kuuluisasta “Konstantinopolin lähetysmatkasta” ja toi tullessaan Ekumeenisen patriarkan siunaaman “muinaisen kirjan” osoitettuna Venäjän hallitsijalle, jolla tämä “vihittiin hallitsijana Bysantin keisarien joukkoon.” Näin virallistettiin ajatus Bysantin valtakunnan periytymisestä Moskovan valtiolle eli ajatus Moskovasta Kolmantena Roomana.

Erittäin tärkeän diplomaattisen tehtävän suorittamisesta Feodorit palkitaan keisarillisin kunniansoituksin ja Iivana Julman suosiolla. Huipennuksena seuraa houkutteleva ehdotus palkita Feodorit toiveensa mukaisella “hengellisellä vallalla.”<sup>2</sup>

Mutta autuas vanhus pitää päiviensä päättymiseen asti kiinni us-

<sup>1</sup> Kurbski, s. 333.

<sup>2</sup> Kurbski, s. 339.



kollisuudestaan valitsemaansa “keskiyön maata” eli Kuolaa kohtaan. Hän matkustaa ympäriinsä käyden tervehtimässä “hengellisiä lapsiaan, niin munkkeja kuin lappalaisia, opettamiaan ja kastamiaan, huolehtien heidän sielunsa pelastuksesta”<sup>1</sup>, ja raviten hengellisellä ravinnolla Petsamon ja Kantalahden luostareita. Arkkimandriitan arvossa hän saa elämälleen autuaan lopun Solovetskin luostarissa ja lähtee Herransa luokse yhdeksänkymmenen vuoden iässä.

Feodoritin aikalainen ja hänen hengellinen lapsensa ruhtinas Andrei Kurbski kirjoittaa, kääntyen erään “lämpimänviileän” aikansa ihmisen puoleen:

“katso tänne, tekopyhä kristitty, ja näe millaisia rohkeita oikeuskoisten dogmien kasvattamia vanhuksia ortodoksisella maalla asustaa. Mitä vanhemmaksi he käyvät ja heidän ruumiinsa rapistuu, sitä suuremmalla rohkeudella ja intomielisyydellä he turvautuvat Jumalan armoon, tulevat Jumalan täyttämiksi ja asuvat Kaikkivaltiaan suojeluksessa.”

Peräpohjolan suuren apostolin pyhittäjä Feodoritin valoisa elämä todistaa meille selkeästi, mitä oma aikamme on menettänyt. Se paljastaa elämämme sairaalloisen turhuuden ja nykykristittyjen hengellisen voimattomuuden.

Kuten nyt tiedämme, Feodoritilla oli jo lapsena yksi tärkeä unelma. Lapin valistukseksi tarkoitetuissa kirjallisissa töissään Feodorit pyrki jäljittelemään Stefan Permiläisen esimerkkiä ja halusi perustaa Peräpohjolaan oman ortodoksisen hiippakunnan. Pyhittäjä Stefanista tuli Suur-Permin ensimmäinen arkkipiispa, vastaavasti Feodo-

<sup>1</sup> Kurbski, s. 342.



rit haaveili Kuolan niemimaalle omaa Suur-Lapin piispanistuinta.

On kulunut 440 vuotta. Feodoritin tekojen viisaus on ilmentynyt vasta pitkässä odotuksessa, seutukunnan kypsyttyä täysivaltaiseksi ja 1900-luvun uusmarttyyriiden vuodatettua runsaasti verta. Vuonna 1996 Kuolan pyhittäjän unelma tuli toteen: Suur-Lapin alueelle perustettiin oma itsenäinen Murmanskin hiippakunta. Ei ole ihme, että hiippakunnan ensimmäisen ortodoksien yhteisen piispan, Murmanskin ja Montšegorskin esipaimenen Simonin siunauksella vuonna 2003 ensimmäisenä Kuolan kilvoittelijana luettiin pyhien jouk-

koon Feodorit, Kuolan valistaja, ja hänen muistopäiväkseen julistettiin 17/30 elokuuta.

Muistakaamme taas ruhtinas Andrei Kurbskin ylevöityneet sanat, jotka ovat ikään kuin meille tämän päivän eläjille osoitetut: “Jos Jumala auttaa, niin vielä joskus kerron niille hengen miehille, jotka haluavat kuulla tämän maineikkaan miehen teoista. Silloin muistelemme hänen ihmeellisiä näkyjään, julmia ennustuksiaan ja suuria ihmetöitään, joista voivat vain hengelliset hengellisten hyödyksi kertoa.”<sup>1</sup>

Haluan uskoa, että aika josta ruhtinas Andrei kirjoitti, on käynyt toteen, ja että Kuolan ortodoksikristityt iloiten muistelevat pyhittäjä Feodoritia ja “muistelevat hänen ihmeellisiä näkyjään, julmia ennustuksiaan ja suuria ihmetöitään,” ja rukouksen avulla saavat kosketuksen 1500-luvun maineikkaan valistajan ja Suur-Lapin pyhittäjän Feodoritin hengelliseen perintöön.

*Venäjän kielestä suomentanut Elina Kahla*

<sup>1</sup> Kurbski, s. 347.

## En kort hagiografi over den ærverdige Feodorit, Kolas opplyser (1481–1571)



I begynnelsen av det 16. århundre kom ærverdige Feodorit av Kola til disse eldgamle, trolldomsfylte “enemerker til demonenes fyrste” for å forkynne troen på Kristus, og han vek ikke av fra sitt forsett før han hadde opplyst disse en gang så øde “midnattens” egner i Store Lappland.

Den ærverdige Feodorit Eneboer var den første av det Høye Nords asketer som fra barndommen av fattet lyst og bevisst forberedte seg til den store oppga-

ve – til denne egns opplysning, til undertvingelse av Store Lapplands vidder. Hele sitt lange liv viet han virkeliggjørelsen av denne drømmen, og denne oppgaven, så stor den enn var i omfang, ble lykkelig løst av ham.

I denne berømmelige gjerning sto ikke Kola-oldingen alene. Som åndelig far avfødte Feodorit en stor skare helgener i Kolas Norden, han efterlot seg en hel pleiade efterfølgere i klosteroldingenes skole. Blant hans disipler er slike vidgjetne asketer som de ærverdige Trifon av Petsjenga og Varlaam av Keret, de ærverdige martyrer Iona og German av Petsjenga, hegumen Gurij og med ham 116 martyrer.

Den åndelige arv som er oss overlatt av Kolas store opplyser, den ærverdige Feodorit, er mangeartet og omfangsrik. Like enestående og beundringsverdige er mange enkeltheter i hans lange liv, som vidner om en tydelig utvelgelse “fra barnsben av” til et asketisk liv, om at hans store gjerninger og dåder var Gud velbehagelige.



Mens han fra syvårsalderen var i det lille Pantokrator-klosteret ved erkebispstolen i Rostov og arbeidet med avskrift av bøker til biblioteket på Solovki, lengtet den unge “diakonspiren Fjodor” etter å gjenta den hellige Stefans dåd, han som i det 15. århundre hadde opplyst de hedenske folkeslagene i Store Perm med den Evangeliske tros lys.

For å gjennomføre denne verdige oppgave besatt unge Fjodor alle nødvendige indre egenskaper og talenter. Klare evner når det gjaldt sprog, talenter innenfor filologi, filosofi og teologi hadde han i fullt monn arvet fra sine fremragende forfedre.<sup>1</sup>

I slutten av det 15. århundre, fra 1493 av var den tolvårige yngling Feodor allerede novise “på øen Solovki, i klosteret, det som ligger ved Ishavet”. I følge den ærverdige Zosima av Solovkis regel var prøvetiden for novisene på Solovki hele tre år, men hegumen Dosi-fej fattet allerede etter ett år beslutning om å rake ynglingen og gi ham navnet Feodorit. Dette, som kunne se ut som hastverk, berørte ikke de urokkelige grunnvoller for klosterordenen, som skulle tjene til å bygge opp et indre bønnens menneske i hver munk og var rettet mot den åndelige dannelse av en “Kristi tjener og husholder over Guds hemmeligheter” (1.Kor. 4, 1).

<sup>1</sup> Jeg fastholder den antagelse jeg tidligere har uttalt om slektskap mellom Feodorit (“Fjodor Zjidenov”) og den kjente litterat Fjodor Zjidovin fra det 15. årh., forfatter av en berømt oversettelse av Salmenes bok og av et “Brev til judeerne”. Se: *Mitrofan (Badanin), hieromonach*. Den salige Feodorit av Kola, lappenes opplyser. Historiske materialer til forherligelse og til skrivning av et vita. Murmansk 2002. S. 79–83.



Om denne vise oppdragelse av “det nye menneske i Kristus” uten tomt hastverk, om innsikt i at hovedsyslen i en munks liv, den det ikke må spares tid på, er overvinnelsen av en selv og ens “gamle menneske” for å vinne den Hellige Ånds Nåde og “ikle seg det nye menneske, som er skapt etter Gud i sannhetens rettferdighet og hellighet” (Ef. 4, 24), og om en lykkelig løsning på denne storartede oppgave vidner hele den store oldings lange liv.

Hele atten år forblir munken Feodorit i full og hel lydighet hos sin lærer, oldingen Zosima, derefter øver han i tolv år askese i Lapplands ødemarker, hele tiden i taushet og i tanker på Gud, i mange år skjuler han seg i Kirill-Hvitesjø-klosterets ødemarker i higen etter de tause helliges store kunnskap.

Og først da han har vunnet den Hellige Ånds nåde og trådt inn i den åndelige styrke som følger “manns modenhet, aldersmålet for Kristi fylde” (Ef. 4, 13) lar prestemunken Feodorit sine velsignelsesrike gjerninger strømme ut over dette uttørrede, tørstende land. Han er allerede femogførti år, og bare krønikesens sparsomme linjer bringer oss klare vidnesbyrd om hans vellykkede misjonsvirksomhet.

1526 – Kandalaksja-bukten, munningen av elven Niva. “Døperen Johannes’ fødsels kirke innviet og mange lapper døpt inn i vår Ortodokse kristne og hellige tro i Faderens og Sønnens og den Hellige Ånds navn.”<sup>1</sup>

<sup>1</sup> Sofia-kroniken // Fullstendig samling av russiske kroniker. Moskva – Leningrad, 1929. B. 4. Del 1. S. 542.

1533 – Kola-fjorden, munningen av elven Kola. “Guds kirker innviet, til den Hellige Gudsmoders Bebudelse og Undergjøreren Nikolaus, og svært mange lapper døpt inn i vår Ortodokse kristne og hellige tro i Faderens og Sønnens og den Hellige Ånds navn.”<sup>1</sup>

1533–1540 – “Ødemarkene hinsides Volga”, Kirill-Hvitesjøklosterets utposter. Her arbeider Feodorit med et skriftsprog for det lappiske folk.

1540 – “ved munningen av elven Kola grunnlegger han et kloster”, reiser “den Allevige Treenighets kirke, samler et broderskap og gir det en Regel.”<sup>2</sup>

1542 – “på én dag ble to tusen mann lappiske katekumener, undervist av Feodorit, døpt med hustruer og barn.”<sup>3</sup>

1548–1551 – på nytt i Kandalaksja, hvor han grunnlegger Guds Moders Fødsels (Kokujev) kloster og “er hegumen i det.”

På denne tiden hadde imidlertid hegumen Feodorit fylt sytti år, men foran Kola-oldingen lå nye gjerninger og prøvelser. Det gjelder både sorg over urettferdig forfølgelse og byrden ved ufortjent fordømmelse til forvisning, samt heder og ære som den “vise” teolog som hadde forsvart den russiske trosbekjennelses høye stilling mot de hovmodige greske hierarkene i 1557. Han hadde strålende gjennomført denne berømte “Konstantinopolitanske sendeferd” og fra Tsargrad hentet den “gamle bok” med den Økumeniske Patriarks velsignelsesrituale ved tronbestigelsen etter “de byzantinske keiseres kroningsrituale”. På denne måten får ideen om at Moskva-riket har arvet det Byzantinske imperiums verdighet offisiell status: “Moskva – det Tredje Rom”.

<sup>1</sup> Sofia-kronikene // Fullstendig samling av russiske kroniker. S.-Peterburg, 1853. B. 6. S. 289.

<sup>2</sup> Kurbskij, Andrej. Historien om den Moskovittiske Storfyrste // Gammelrussiske litterære minnesmerker. 2. halvdel av det 16. årh. Moskva, 1986. S. 332.

<sup>3</sup> Kurbskij. S. 333.



For å ha utført denne særdeles viktige diplomatiske oppgave forunnes Feodorit av Ivan den grusomme kongelige æresbevisninger og store gunstbevisninger, som topper seg i det forlokkende tilbud å skjenke Feodorit “sådan åndelig myndighet” som denne bare kunne “ønske”.<sup>1</sup>

Men den velsignede Olding vil like til sine dagers ende på nytt og på nytt hige mot sin utvalgte – “midnattens land”, Kola-landet – og reise rundt til “sine åndelige barn, munkers så vel som lapper, som er undervist og døpt av ham idet han drar omsorg for deres sjelers frelse”<sup>2</sup> og åndelig nærer Petsjenga- og Kandalaksja-klostrene for så med arki-

mandritts rang å nå en salig ende og gå til Herren i det kjære Solovki-klosteret i en alder av nitti år.

Feodorits samtidige og åndelige barn fyrst Andrej Kurbskij skrev like etter henvendt til en “lunken” mann på denne tid: “Se hit, du hykelske kristne, hvilke tapre oldinger, opplært i rettroende dogmer, som fremdeles finnes i det Ortodokse land. Jo mer de eldes og svekkes på legemet, jo større tapperhet og nidkjærhet efter fromhet i Herren viser de og gjennomtrenges av Gud og lever under den Høyestes vern.”

Det begivenhetsrike livet det Høye Nords apostel, den ærverdige Feodorit av Kola, førte, viser på en klar måte hva vår tid har tapt, og avslører vårt livs sykelige tomme jag og den åndelige vanmakt hos vår tids kristne.

<sup>1</sup> Kurbskij. S. 339.

<sup>2</sup> Kurbskij. S. 342.





Som vi nu vet, hadde den ærverdige Feodorit alt fra barnsben av en stor drøm for livet sitt. I arbeidet for å opplyse Lappland fulgte Feodorit eksemplet fra Stefan av Perms opplysningsvirke og aktet naturligvis også han å opprette en bispestol i de områder i det Høye Nord som var lagt til Ortodoksien. Og likesom den hellige Stefan ble den første Overhyrde for Store Perm, drømte også Feodorit om at også her i landet Kola skulle det komme en egen Overhyrde for “Store Lappland”.

Firehundreogførti år er gått. Den vise grundighet i Feodorits handlinger gjen-speiles også i denne så lange ventetid, i den fullverdige modning av dette landet og i dets rikelige vanning med den nye martyrs blod i det 20. århundre. Og så, i 1996, gikk Kola-asketens livsdrøm i oppfyllelse – på Store Lapplands jord oppsto for første gang et selvstendig Murmansk bispedømme. Og det er ikke å undres over at som den aller første av de hellige som hadde strålet i Kola-landet, ble Feodorit, Kola-egnens opplyser, ved biskop Simon av Murmansk og Montsjegorsk, bispedømmets første overhyrdes velsignelse helligkåret med 17/30 august fastsatt som minnedag.

La oss atter minnes fyrst Andrej Kurbskijs inspirerte ord, som likesom er henvendt til oss nulevende: “Om Gud vil hjelpe, vil jeg kanskje finne åndelige menn som vil ha denne beretning om denne berømmelige manns gjerninger. Da skal vi meget minnes hans underfulle syner og fryktinngydende profetier og store undre, som bare åndelige kan fortelle åndelige til gavn om.”<sup>1</sup>

<sup>1</sup> Kurbskij, S. 347.

Vi vil gjerne tro at denne tid er kommet som fyrst Andrej skrev om, og de ortodokse kristne i Kola langt nord vil hedre den ærverdige Feodorits minne med glede, “minnes hans underfulle syner og fryktinngydende profetier og store undre” og i bønn røre ved den åndelige arv fra den fremragende hellige fra det 16. århundre, Stoe Lapplands apostel – den ærverdige Feodorit, Kolas opplyser.

# Содержание

Слово о преподобном Феодорите, просветителе Кольском (1481–1571) .....	3
A Short Hagiography of the Venerable Theodoret, Enlightener of the Kola Peninsula (1481–1571).....	14
Pyhittäjä Feodorit, Kuolan valistaja (1481–1571).....	21
En kort hagiografi over den ærverdige Feodorit, Kolas opplyser (1481–1571) .....	27

Слово о преподобном Феодорите, просветителе Кольском. – Санкт-Петербург – Североморск: Изд. Ладан, 2017. – 36 с.: ил.

ISBN 978-5-9907265-8-1

В книге на четырех языках (русском, английском, финском и норвежском) в краткой форме излагается существо жизненного подвига одного из выдающихся подвижников Севера XVI века – преподобного Феодорита Кольского (1481–1571), просветившего светом веры евангельской земли Великой Лапландии.

---

**Слово о преподобном Феодорите,  
просветителе Кольском**

Под редакцией  
епископа Митрофана (Баданина)

Редактор и корректор *Е. Соколова*

Обложка *О. Колчина*

Верстка *О. Марусова*

Подписано в печать 15.05.2017. Формат 60×84/16. Печ. л. 2,25

Тираж 1000 экз.

**Издательство Североморской епархии**

**Ладан**

Выбрать книги, издающиеся в Североморской епархии  
и посвященные Крайнему Северу, можно на официальном сайте

<http://severeparh.ru/>

Заказ на книги отправлять на электронный адрес:

[kniga@severeparh.ru](mailto:kniga@severeparh.ru)

или на почтовый адрес:

184606, Мурманская обл., г. Североморск, ул. С. Ковалева, д. 3

В свободной продаже книги во всех церковных лавках Североморской епархии

Отпечатано в типографии «Моби Дик»

[www.MobyPrint.ru](http://www.MobyPrint.ru)